

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-569-3-13>

**MECHANISMS FOR IMPLEMENTING ECONOMIC
COMMITMENTS WITHIN THE FRAMEWORK
OF UKRAINE'S SECURITY AGREEMENTS: FROM
POLITICAL DECLARATION TO PRACTICAL
IMPLEMENTATION**

**МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ
ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В РАМКАХ БЕЗПЕКОВИХ УГОД
УКРАЇНИ: ВІД ПОЛІТИЧНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНОГО ВИКОНАННЯ**

В умовах, коли повномасштабна війна триває вже четвертій рік, а економічна система держави зазнає постійного тиску, безпекові угоди, укладені Україною з ключовими міжнародними партнерами, виходять за межі виключно військових домовленостей. Їх важливою складовою стають закладені довгострокові економічні зобов'язання – від прямих бюджетних трансфертів до структурних інвестицій, гарантій страхування ризиків та фінансування критичної інфраструктури.

Однак, політичне підписання безпекових угод – це лише початок. Справжній же виклик полягає у забезпеченні ефективного механізму їх реалізації, інституціоналізації обіцяної підтримки, створенні дієвих процедур контролю, моніторингу і перегляду. У фокусі представленого дослідження – аналіз того, яким чином відбувається перехід від декларативних заяв до фактичного виконання економічних зобов'язань, закладених у безпекових угодах, які вже стали новим елементом міжнародної договірної практики.

Це питання – не лише юридичне чи економічне. Воно, передовсім, стосується довіри, яка є ключовою валютою у відносинах між Україною та її союзниками. Саме тому критичне осмислення механізмів реалізації обіцянок партнерів – це не просто академічна задача, а передумова нашого стійкого майбутнього.

Укладені Україною безпекові угоди мають неоднорідну структуру, однак у найвагоміших з них (зокрема, з ЄС, Великою Британією, США, Японією, Канадою та Німеччиною) економічна підтримка зафіксована як окремий розділ або блок зобов'язань [1, с. 78–79]. Вказане свідчить про її стратегічну значущість. Закріплені угодами зобов'язання включають як безповоротну бюджетну підтримку, так і пільгове фінансування, сприяння залученню приватного капіталу, підтримку інвесторів у воєнних умовах.

У правовому плані вказані зобов'язання базуються на *двосторонніх угодах публічного міжнародного характеру*, котрі хоча й не завжди ратифіковані, проте містять комплексні положення, що підпадають під дію Віденської конвенції про право міжнародних договорів. Зокрема, вони визначають форми допомоги, обсяги, інституційні механізми, часові рамки реалізації.

Так, угода з ЄС *Ukraine Facility* передбачає створення декількох механізмів [2], серед них: інструмент бюджетної підтримки з погодженими макропоказниками та умовами перерахувань; платформа *Ukraine Plan*, де саме затверджуються цільові напрями фінансування; наглядові ради, котрі включають представників обох сторін і контролюють реалізацію угоди.

Подібні механізми діють й у рамках безпекової угоди з Великою Британією: в угоді закладено регулярні консультації, планування пакетів допомоги на рік уперед, координацію через спільну оборонну групу, яка має також й економічний мандат (виробництво, відновлення, постачання) [3].

Наведемо кілька цифр. Станом на березень 2025 р., понад €16 млрд. уже реалізовано в рамках *Ukraine Facility*; з боку США понад \$20 млрд. виділено у формі позики під гарантії російських активів; Світовий банк мобілізував \$77 млрд. підтримки [4].

Важливою складовою ефективної реалізації зобов'язань в рамках укладених безпекових угод є механізми їх реалізації. На сьогодні вони включають різні форми фінансових інструментів, як-то: пряма бюджетна підтримка через міжнародні фінансові організації (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк); пільгове кредитування та гарантії від Європейського інвестиційного банку і Європейського банку реконструкції та розвитку; страхування воєнних ризиків для приватного сектора через Міжнародну фінансову корпорацію розвитку США (DFC) та Багатосторонню агенцію з гарантій інвестицій (MIGA); ко-фінансування

стратегічних проєктів (як-то інфраструктура, оборонна промисловість); фонди розвитку, як наприклад, Банк Японії з міжнародного співробітництва (JBIC) підтримує українські проєкти в галузі енергетики.

Таким чином, ми спостерігаємо не просто перерахування коштів, а **систему багаторівневого фінансового залучення**, котра включає прямі та опосередковані зобов'язання з боку держав-партнерів.

По результатах проведеного аналізу можливо сформулювати деякі рекомендації з оптимізації механізмів реалізації економічних зобов'язань, передбачених безпековими угодами.

По-перше, *інституційна стабільність і спеціалізація з української сторони*: у цьому контексті пропонується створення єдиного міжвідомчого координаційного органу (при Секретаріаті Кабінету Міністрів України або Офісі Президента України), що відповідатиме винятково за координацію реалізації безпекових угод, у т.ч. з економічним компонентом; визначення персональної відповідальності профільного віцепрем'єр-міністра, міністрів за реалізацію зобов'язань перед кожним ключовим партнером (по аналогії з моделлю “*country team*”); інституціоналізація спільних груп моніторингу (Україна плюс партнерська держава), які мають проводити оцінку не рідше ніж раз на півроку, з оприлюдненням звітів. Очікуваний ефект: уникнення дублювання функцій, прозора відповідальність, оперативність у прийнятті рішень, зменшення втрат на погодженнях.

По-друге, *посилення правової визначеності механізмів реалізації*, що включає: укладання додаткових протоколів, дорожніх карт, додатків до чинних безпекових угод, в яких будуть чітко визначені типи зобов'язань, механізми фінансування (як-то гранти, позики, гарантії), строки реалізації та очікувані результати; запровадження типового механізму арбітражного розгляду спорів, які виникають під час виконання економічної частини безпекових угод (з урахуванням положень Віденської конвенції про право міжнародних договорів та національного законодавства); імплементація економічних положень безпекових угод на рівні національних документів планування, зокрема в програмах уряду, стратегії відновлення, проєктах державного бюджету. Очікуваний ефект: юридична передбачуваність, зменшення політичної вразливості укладених безпекових угод, зниження ризику невиконання обіцянок.

По-третє, *прозорість, облік та моніторинг використання ресурсів*, що передбачає: запровадження публічного онлайн-реєстру проєктів, котрі фінансуються в межах реалізації безпекових угод, із зазначенням джерела фінансування, отримувача коштів, мети, обсягу та термінів реалізації; удосконалення процедур взаємодії з SIGAR-аналогами (тобто, з органами зовнішнього фінансового нагляду з боку партнерів, як у США); залучення авторитетних міжнародних аудиторів (наприклад, KPMG, Deloitte, SIGMA-OECD) до вибірових перевірок реалізації проєктів, котрі здійснюються за кошти партнерів. Очікуваний ефект: посилення довіри донорів, зниження ризиків корупції, можливість подальшого масштабування підтримки.

По-четверте, *гарантії неперервності виконання безпекових угод у разі політичних змін*, зокрема: формалізація міжпарламентського виміру реалізації угод – до прикладу, створення окремого комітету чи підкомітету Верховної Ради України з питань виконання безпекових угод, котрий буде опікуватись цією сферою; впровадження технічних механізмів захисту від політичної турбулентності (аналог “*sunset clauses with renewal*”), зокрема автоматичне продовження підтримки за відсутності нових домовленостей, механізми ревізії не частіше ніж раз на рік; розширення інституційної пам’яті через створення національного реєстру всіх укладених безпекових угод, супровідних документів, графіків зобов’язань та історії їх виконання. Очікуваний ефект: сталість реалізації, незалежність від політичного циклу, запобігання зриву виконання зобов’язань.

По-п’яте, *посилення взаємодії з приватним сектором*: сприяння створенню механізмів залучення приватного бізнесу до реалізації проєктів, котрі фінансуються в межах безпекових угод (через публічні конкурси, пільги, публічно-приватне партнерство тощо); формування інвестиційних платформ за участі міжнародних DFI (*Development Finance Institutions*) та українських установ, із чітко визначеним портфелем пріоритетних секторів (як-то енергетика, транспорт, оборонно-промисловий комплекс, цифрова інфраструктура); розвиток механізмів страхування воєнних ризиків через Міжнародну фінансову корпорацію розвитку США (DFC), Багатосторонню агенцію з гарантій інвестицій (MIGA), експортно-кредитні агентства країн-партнерів. Очікуваний ефект: додаткове залучення капіталу, прискорення реалізації проєктів, стимулювання економіки.

На наш погляд, комплексна реалізація цих рекомендацій дозволить не лише підвищити ефективність механізмів виконання безпекових угод, а й перетворити безпекові угоди з політичних декларацій на структуровані інструменти стратегічного розвитку України. Зокрема, в умовах війни та подальшого післявоєнного відновлення це є визначальним чинником для забезпечення стійкості, довіри й реальної інтеграції України до системи західної безпеки та економіки.

Література:

1. Петруненко Я.В. Роль міжнародних партнерств у контексті повоєнного відновлення України та захисту соціально-економічних прав громадян. *Гарантії дотримання соціально-економічних та екологічних прав людини в умовах війни та повоєнної трансформації*: Кол. моногр. / За заг. ред. чл.-кор. НАН України В.А. Устименка; НАН України, ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України». К., 2024. 404 с. – Розділ 1.2. – С. 62–124. URL: <https://hozpravoreposit.kyiv.ua/handle/765432198/252>
2. Спільні безпекові зобов'язання між Україною та Європейським Союзом. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilni-bezpekovi-zobovyazannya-mizh-ukrayinoyu-ta-yevropejsk-91801>
3. Угода про сторічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії (м. Київ, 16 січня 2025 р.). *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-storichne-partnerstvo-mizh-ukrayinoyu-ta-spoluchen-95461>
4. Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua>